

Viešoji konsultacija dėl atsinaujinančios energetikos bendrijų (AEB)

2019 m. kovo 13 d.
Gedimino pr. 27, Vilnius

KONTEKSTAS

Kaip nurodoma 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Sąjungos (ES) direktyvoje dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, atsinaujinančios energetikos bendrija (AEB) yra:

- juridinis asmuo, grindžiamas atviru ir savanorišku dalyvavimu,
- yra autonominis ir kurį veiksmingai kontroliuoja akcininkai arba nariai, esantys netoli atsinaujinančių energijos išteklių (AEI – saulės, vėjo, vandens, geoterminė, biomasės energija) projektų,
- kuriuos tas juridinis asmuo nuosavybės teise valdo ir plėtoja.
- AEB akcininkai arba nariai yra fiziniai asmenys, MVĮ arba valdžios įstaigos, įskaitant savivaldybes.

Pagrindinis tokių bendrijų tikslas – ne gauti finansinio pelno, o teikti savo akcininkams arba nariams ar vietos teritorijoms, kuriose jis veikia, aplinkosauginę, ekonominę arba socialinę bendruomeninę naudą.

Siekdama skatinti AEB steigimąsi ir sėkmingą veiklą Lietuvoje, LR Energetikos ministerija derina galimas ES direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę alternatyvas. Tam surengta viešoji konsultacija – apskritojo stalo diskusija su pagrindinėmis AEB steigimu suinteresuotomis šalimis.

VK TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Viešosios konsultacijos (VK) tikslas – gauti suinteresuotų grupių atsakymus į klausimus, padėsiančius adaptuoti ES direktyvos nuostatas dėl AEB steigimo Lietuvos Respublikos teisinei bazei; taip pat – atpažinti veiksnius, galinčius skatinti sėkmingą tokių bendrijų veiklą.

Tikslo siekta šiais uždaviniais:

- Informuoti diskusijos dalyvius apie esamą AEB kūrimo procesą ir kontekstą.
- Atskirose grupėse aptarti AEB kūrimo procesą, esamus privalumus ir trūkumus, galimas skatinamąsias priemones.
- Susisteminti apskritojo stalo diskusijų rezultatus ir pateikti įžvalgas.

PROGRAMA

VK sudarė 3 dalys:

- Apskritojo stalo diskusija su bendruomenių atstovais,
- Apskritojo stalo diskusija su privataus sektoriaus atstovais,
- Apskritojo stalo diskusija su viešojo valdymo įstaigų (savivaldybių) atstovais.

MODERATORIAUS

Ervinas Škikūnas | UAB „Civitta“ asoc. partneris.

DALYVIAI

Viso VK dalyvavo 33 suinteresuotų grupių atstovai:

- Bendruomenių atstovai (12): miestų daugiabučių namų bendrijų pirmininkai, kt. bendruomenių lyderiai (Vilnius, Tauragė, Šiauliai).
- Privataus sektoriaus atstovai (14): mažų-vidutinių įmonių, atsinaujinančios energetikos diegėjų ir asociacijų, AB Energijos skirstymo operatorius atstovai.
- Viešojo valdymo įstaigų atstovai (7): Vilniaus m. ir raj., Kauno m., Kėdainių raj. savivaldybių, LR Žemės ūkio ministerijos, kt. įstaigų (APVA, KREA) atstovai.

VK REZULTATAI

AEB apibrėžimas, formos ir steigimo aplinkybės

- Toliau plečiant komunikaciją ir skatinant AEB steigimą, reikalingas tikslesnis nei esamas tokių junginių *tikslo* apibrėžimas, aiškus ir prioritetas tokių iniciatyvų *uždavinys* (aplinkosauga / bendruomeniškumo skatinimas / ekonominė / finansinė nauda).
- Reikėtų patikslinti AEB atskirumo (*autonomijos*) apibrėžimą: kila klausimų, ar AEB gali / turi tapti šiuo metu jau veikiančios organizacijos (daugiabučių namų bendrijos, vietos veiklos grupės, kaimynijos); ar galimas AEB steigimas jungtinės veiklos sutarties pagrindu.
- Klausimų kyla dėl AEB ir jos dalininkų buvimo *netoli*: koks atstumas ir kokie nuotolio kriterijai (atstumas metrais / elektros tiekimo linija / seniūnija, kt.) tai nustato? Nėra aišku, ar AEB gali naudotis galimybėmis steigti ekonomiškai naudingas nuotolines AEI jėgaines.
- Apibrėžimą verta tikslinti nustatant, kad mažiausiai 51% AEB dalininkų balso teisės turėtų priklausyti nepelno siekiantiems *fiziniam* asmenims ir / ar jų susivienijimams, t. y., grįžti prie pradinio Direktyvoje siūlyto įtvirtinti AEB apibrėžimo. Siūlyta nenumatyti apribojimų AEB įkūrėjui (juo gali tapti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys).
- Konsultacijos dalyvių nuomone, nėra tikslinga įstatymu apibrėžti galimą juridinę AEB *formą*. Minėtos įvairios juridinės / veiklos formos: mažoji bendrija, asociacija, viešoji įstaiga, rizikos kapitalo fondas, vietos veiklos grupė, komunalinė įmonė, kolektyvinio finansavimo investicija. Nors formos nustatyti nesūlyta, tvirtintinas AEB, kaip juridinio vieneto, nepelno siekis.
- VK dalyviai pateiktą AEB apibrėžimą itin dažnai tapatino su daugiabučių namų *bendrijomis / gaminančiais vartotojais*. Dėl šios priežasties AEB steigimą apibrėžianti ir skatinanti komunikacija turi būti pakankamai aiški, kad potencialūs steigėjai / partneriai šias organizacijas / priemones skirtų, galėtų lyginti tarpusavyje.

AEB steigimo kliūtys ir galimos skatinimo priemonės

- Svarbi kliūtis – tradiciškai vangus šalies miestų ir regionų gyventojų *būrimasis į bendruomenes*. Tokiame kontekste gali būti sunku priimti vienbalsį pritarimą bendrijos lygio investicijoms ir naudoti dalijimuisi. Vis dėlto, pasitikėjimas AEB ir bendrijos vizijos palaikymas yra būtina aptariamoms priemonėms sąlyga.
- AEI jėgainių įrengimas ir naudojimas gali būti itin problematiškas daugiabučiams namams, kurių butų savininkai juos vienijančiose bendrijose sprendimus priima *nevienbalsiai*. Diskutuota, kaip AE projektai būtų vystomi su tuo sutikus ne visiems savininkams; šiuo klausimu būtinas tolesnis konsultavimas ir pavyzdiniai sprendimai (siūlyta teisės aktuose

apibrėžti AEB veiklos sąlygas, taikomas suinteresuotoms šalims, kurie netampa AEB dalininkais).

- Banko *paskolos* gavimas jėgainės įrengimui AEB vardu vertinamas kaip sudėtinga užduotis: reikalingas itin detalus verslo planas, ilgalaikės veiklos ir grąžos užtikrintumas. Todėl padėtų pasirinkto tipo valstybės parama (lengvatinei palūkanų normai, garantijai suteikti).
- Pavyzdžiai rodo, kad regionuose, kuriuose aktualūs intensyvios *aplinkosaugos* klausimai (yra saugomos teritorijos, regioniniai parkai, kt.), taikomi reikalavimai įrengimams gali sustabdyti ilgai vystytą procesą. Todėl būtinas išankstinis konsultavimas ir reikalavimų derinimas / tvirtintinos ir koordinuojamos AEB galimos taikyti išimtys.
- Ypač svarbus energijos skirstymo tinklų *operatoriaus dalyvavimas* nuo pat AEB steigimo proceso pradžios – projektų vadovams / rangovams būtina savalaikė ir pilna informacija apie jėgainės įjungimo į esamus tinklus galimybes, todėl turėtų būti viešai skelbiama informacija apie esamą laisvą elektros perdavimo tinklų galią ir pralaidumus.
- Svarbi galima kliūtis – sudėtingi *teisiniai* jėgainės įrengimo reikalavimai. Bendruomenių atstovai pažymi, kad šiuo klausimu padėtų tipiniai proceso dokumentacijos pavyzdžiai / šablonai / projektai (pvz., ekonominio vertinimo forma). Kiti konsultacijos dalyviai atkreipia dėmesį, kad pernelyg standartizuotas AEB steigimo procesas ir iš anksto suformuoti jėgainių tipai gali užkirsti kelią naudingiausių, optimalių sprendimų diegimui (kurie skirtingoms AEB gali būti itin įvairūs).
- Pabrėžta kuo platesnio bendruomenių (namų bendrijų, įstaigų, individualių namų ūkių, verslo) *bendradarbiavimo* nauda: esant didesniai dalininkų skaičiui, galimos didesnės apimties investicijos, svaresnė derybinė galia, galimi įvairesni pelno ir nuostolių / veiklos optimizavimo sprendiniai. Dalininkų paieškai ir platesniam įtraukimui reikalingas bendruomenių švietimas, konsultavimas(-is); svarbi (pro)aktyvi iniciatyvinės grupės lyderystė.
- Praeities patirtys rodo, kad esmingos įtakos AEB sėkmei ilguoju laikotarpiu turi stiprios pasitelkiamos technologijų / inžinerinės / eksploatavimo *kompetencijos*. Konsultavimą, aukštos kokybės planavimą ir vertinimą galėtų atlikti ne tik vietos, bet ir geografiškai nuo AEB projekto nutolusios mažos-vidutinės įmonės. Be to, užkertant kelią neoptimaliems techniniams sprendimams, reikalinga nustatyti minimalius jėgainių kokybės standartus (pajėgumai, eksploatavimo parametrai, kt.), kuriuos turi tenkinti AEB jėgainės; parengtinos jėgainės statybos gairės (kokius veiksmus / sprendimus ir kokia seka AEB turi atlikti).
- Dažnai besikeičianti teisinė bazė laikoma itin svarbia kliūtimi ilgalaikėms AEB investicijoms. Todėl vienas labiausiai AEB steigimą galinčių paskatinti veiksnių – užtikrinamas ilgalaikis teisinis / administracinis *nuoseklumas*, dalyvių vadintas „žaidimo taisyklėmis“. Finansinį stabilumą padėtų užtikrinti garantuota elektros energijos supirkimo kaina.
- Būtina priimti proporcingą, optimalų sprendimą dėl AEB dalyvavimo energijos *aukcionuose*: prieinamumas turi būti tinkamai suderinamas su konkurencine aplinka. Svarstylini atskiri aukcionai bendrijoms.
- Didžiųjų miestų AEB gali susidurti su *vietos trūkumu* didesnės apimties jėgainėms.

Dalininkų vaidmuo

- Valstybinė *finansinė parama / garantijos paskoloms / kiti finansiniai įrankiai*, daugumos VK dalyvių nuomone, yra būtina AEB steigimo (ir sėkmės) sąlyga. Finansavimo modelis privalo būti aiškus visiems potencialiems AEB steigėjams.
- Viešojo valdymo įstaigos (šiuo atveju – politikos formuotojai) privalo užtikrinti, kad AEB steigėjų ir kitų energetinės sistemos veikėjų interesai, skirtingų AEI naudojimas būtų tarpusavyje *suderintas*; nekiltų konkurencijos / plėtros konfliktų. Į AEB skatinimo politikos formavimą iš anksto siūloma įtraukti ne tik elektros energijos, bet ir šilumos ūkio veikėjus (pvz., siekiant koordinuoti centrinio šilumos tiekimo sistemų vystymą su AEI varomų šilumos / geoterminių siurblių paplitimu, kuriam AEB gali turėti reikšmingos įtakos). Siekiant efektyvumo technologijos įvairiuose energetikos sektoriuose (elektros, šilumos, transporto), turi būti diegiamos kompleksiskai.
- Reikalingas tikslesnis AEB naudos *savivaldybės įstaigoms* apibrėžimas; jų įsitraukimo tikslo (suteikti infrastruktūrą / konsultuoti / koordinuoti paramą / kartu siekti finansinės grąžos / kt.) suformavimas. Šiuo metu savivaldybėms yra prieinamos kitos, neretai – finansiškai patrauklesnės ir įprastesnės, AEI skatinimo priemonės, todėl naujos AEI naudojimo skatinimo formos (AEB) įteisinimas nėra priimamas entuziastingai.

- Savivaldybių vadovybė ir teritorinio planavimo padaliniai turi būti iš anksto *pasirengę* teritorijų planavimo dokumentų, leidimų teikimams (informuoti / apmokyti darbuotojus, paskirti paslaugų teikimo „vadybininkus“ ir kitais būdais efektyvinti klientų aptarnavimo procesus).
- Privataus sektoriaus (mažų-vidutinių) įmonių įsitraukimas kol kas dažniausiai vertinamas per tai, kokių techninių / administracinių / kt. *kompetencijų* jos gali suteikti AEB. Galima dalyvavimo AEB nauda verslo įmonėms: lygiagrečių (kaip ir fiziniams asmenims ir / ar jų susivienijimams) subsidijų / paskatų taikymas energetikos projektams. VK dalyviai ragina gerai apgalvoti AEI projektų sprendinių tiekėjų / rangovų įsitraukimą į AEB dalininkų pozicijoje: kaip užkirsti kelią galimiems interesų konfliktams, skatinant rinkos konkurenciją?
- Viena iš galimų AEB jėgainės įrengimo alternatyvų – specializuotų verslo įmonių įrengiamos elektrinės įsigyjamos susibūrusios AEB (tokiu būdu investuojama į jau veikiančią, techninius reikalavimus atitinkančią įrangą).

Kiti pasiūlymai / nuomonės

- Reikalinga viešojo valdymo institucijų lyderystė ne tik teisėkūros / konsultavimo klausimais, bet ir praktiniais pavyzdžiais. Konsultacijos dalyviai pažymi, kad visuomenės pasitikėjimas AE išteklių naudojimu išaugtų, jei tam būtų išnaudojama viešoji infrastruktūra (mokyklos, ligoninės ir kt. pastatai / susibūrimo vietos).
- Viešojo valdymo įstaigos pagalbą ir koordinavimą turėtų teikti ne tik savivaldybių, bet ir nacionaliniu lygmeniu: praktikos koordinavimui, konsultavimui, derybinės galios sutelkimui (pvz., paskiriamas atskiras „kontaktinis taškas“ susijusių klausimų koordinavimui / konsultavimui).
- Reikalinga tikslinti galimybes naudoti elektros energiją kitoje, nei artimiausioje AEB projektui, vietoje – kilo klausimų, kaip nuotoliniams AEB projektams būtų teikiama „pasaugojimo“ paslauga.
- AEB veikimo principas, skirtas gaminti ir parduoti elektros energiją, VK dalyviams pasirodė mažiau patrauklus, nei gaminančių vartotojų schemas teikiamos galimybės (gaminti–sunaudoti).
- Energetiniai projektai turėtų būti ne tik įkuriamos saulės / vėjo jėgainės; AEB galėtų turėti priemones vystyti vidinius elektros tinklus.
- Tarp galimų AEB steigimo „pionierių“ – naujų gyvenamųjų pastatų, turinčių atitikti aukštos energetinės klasės reikalavimus, bendruomenės: reikalingas išankstinis AEI jėgainių įrengimo projektavimas ir viešinimas.
- Itin svarbūs pirmieji sėkmingai įgyvendinti AEB jėgainių projektai. Komunikacija per praktines patirtis, o ne projektinius ateities modelius, turėtų būti kur kas sėkmingesnė. Šie „parodomieji“ / „pilotiniai“ AEB projektai, įgyvendinti su papildomomis skatinamosiomis priemonėmis, galėtų tapti pavyzdžiais ir gerosios praktikos sklaidos centrais kiekviename iš šalies regionų.
- AEB steigimo pradžioje reikalinga užtikrinti, kad sudarytos teisinio reguliavimo sąlygos nebūtų perteklinės (tai gali stabdyti iniciatyvą ir užkirsti kelią pirmųjų pavyzdžių atsiradimui).
- Viešinimas ir konsultavimas kreiptinas ne tik į fizinius asmenis ir/ar jų susivienijimus, viešojo sektoriaus įstaigų ir gyventojų bendruomenes, bet ir į privatų sektorių: būtina skatinti ir puoselėti socialinę verslo atsakomybę.
- Reikalinga aiški ir visiems dalininkams / suinteresuotoms grupėms vienodai suprantama AEB pozicija kitų AE naudojimą skatinančių priemonių kontekste: kuo įsitraukimas į AEB skiriasi nuo kitų AEI naudojimo iniciatyvų, alternatyvų?
- Tikslintina būdinga AEB organizacinė struktūra ir narių funkcijos; pvz., vadovo, dalininkų koordinavimo, posėdžių organizavimo, išorės kompetencijų pritraukimo, pirkimo sąlygų formavimo ir derinimo, kt. vaidmenys. Siūlyta įteisinti agregatoriaus (elektros energijos srautų skirstytojo) funkcijas ir vaidmenį AEB veikloje.

TOLIMESNI ŽINGSNIAI

VK rezultatai naudojami rengiantis perkelti 2018 m. gruodžio 11 d. ES direktyvą dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją į LR teisės aktų bazę (iki balandžio mėn. pab. rengiant įstatymo projektą).

VK
VERTINIMAS

VK metu įvykdyti numatyti rodikliai:

- Surengti 3 diskusijos ciklai su pagr. suinteresuotomis šalimis,
- Į diskusijas įtraukta daugiau nei 30 (33) suinteresuotų šalių atstovų,
- Parengta 1 diskusiją apibendrinanti ataskaita.

KONTAKTINIS
ASMUO

Lina Sveklaitė | LR Energetikos ministerijos Atsinaujinančių energijos išteklių skyriaus patarėja
+370 5 203 4667 | lina.sveklaite@enmin.lt